

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา “คน” อันเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าของสังคม ให้มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย การศึกษาจึงต้องเป็นพลวัต นั่นคือ ต้องปรับเปลี่ยนให้ทันและสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของประเทศชาติและสังคมโลกอยู่ตลอดเวลา (วัฒนาพร ระบุว่าทุกข์, 2541, หน้า 1)

ปัจจุบันในยุคของข้อมูลข่าวสาร วิทยุโทรทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการที่จะให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ผู้รับชม มีความรู้ ความเข้าใจได้ง่ายขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศในหลาย ๆ ด้าน เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม

สถานีวิทยุโทรทัศน์นับเป็นสื่อมวลชน ที่ดำรงบทบาทในการให้ความรู้ และยังสามารถเปิดโลกทัศน์ใหม่ให้แก่ประชาชนทั่วไป ที่สำคัญยังมีบทบาทอย่างยิ่งในยุคของข้อมูลข่าวสาร ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารได้ทันถ่วงที และทันต่อเหตุการณ์ รวมทั้งยังได้มีการพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2541, หน้า 7) ได้กล่าวว่า “... ในแง่คุณประโยชน์ของสื่อวิทยุโทรทัศน์ นับเป็นครูที่สอนได้ดีเยี่ยม เตรียมเนื้อหาได้มีศจรรย ได้มีนักวิชาการด้านการศึกษาให้ความเห็นว่า รายการทางการศึกษาต่าง ๆ นอกจากจะมุ่งไปที่เป้าหมายผู้รับเป็นกลุ่ม แต่คุณประโยชน์มหาศาลของการเรียนรู้ผ่านสื่อ วิทยุและโทรทัศน์ที่สำคัญก็คือ ความสามารถของสื่อในการ “เข้าถึง” ตัวบุคคลที่สามารถเรียนรู้ เป็นมนุษย์และมีปฏิกิริยาตอบสนอง ดังนั้นรายการทางการศึกษาหรือบทเรียนที่ออกแบบมา เพื่อกลุ่มคนเป้าหมายทั่วไป โดยการผ่านการรับรู้ของแต่ละบุคคล จะมีความสำคัญและมีบทบาทกว้างขวางในกระบวนการทางการศึกษาอย่างมาก ...”

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ หมวด ๙ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา ๖๓ กล่าวว่า “รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่น เพื่อให้ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การทะนุบำรุง ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ตามความจำเป็น”

ยังมีการวิเคราะห์ที่น่าสนใจ เกี่ยวกับสื่อวิทยุโทรทัศน์ ซึ่ง (รุ่ง แก้วแดง, 2541, หน้า 3-4) กล่าวว่

ทรัพยากรสื่อสารของชาติกับการศึกษา “มาตรา 40 คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่ จัดสรรคลื่นความถี่ ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติการดำเนินการตามวรรคสอง จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐและประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม” ปัจจุบันการจัดสรรคลื่นความถี่สำหรับวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเพื่อการศึกษาของประเทศไทยเรายังนับว่ามีน้อยมากส่วนใหญ่มุ่งเพื่อประโยชน์ทางการค้า บันเทิงและข่าวสาธารณะ ถ้าสามารถนำคลื่นความถี่เหล่านี้มาใช้ในการศึกษาได้ตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนดังกล่าว จะสามารถเสริมพลังอำนาจการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจะเป็นการปฏิวัติสังคมไทยให้เป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” และคนไทยมีแหล่งความรู้สำหรับการศึกษาได้ตลอดชีวิต รวมถึงเสรีภาพทางวิชาการ มาตรา 42 ได้ให้หลักประกันด้านเสรีภาพทางการศึกษาไว้ดังนี้ “มาตรา 42 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัยและการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่พลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” การให้หลักประกันด้านเสรีภาพทางการศึกษาอบรมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ทำให้ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ศึกษาวิจัย มีเสรีภาพในการเรียนการสอน ช่วยส่งเสริมให้มีการคิดค้นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ สอดรับกับการใช้ทรัพยากรสื่อสารเพื่อการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานยิ่งขึ้น

สื่อมวลชนซึ่งในยุคปัจจุบัน ต้องนับว่าเป็นครุมาชน ที่มีอิทธิพลในการปลูกฝังความคิด และพฤติกรรมต่อคนในวงกว้าง ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 3) ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่เป็นแหล่งของข่าวมากเป็นพิเศษเพราะเราเป็นประเทศเปิด จึงทำให้สื่อมวลชนเข้ามาได้ และเราก็ให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนมากที่สุดในโลก ขวน หลีกภัย (เดลินิวส์, 2537, หน้า 3)

ข้อมูลข่าวสารคือ สิ่งที่สื่อความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริง ข้อมูลหรือสิ่งใด ๆ ไม่ว่าการสื่อสารนั้น จะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั่นเอง หรือโดยผ่านวิธีการใด ๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของเอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผนผัง แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่าย ฟิล์ม การบันทึกภาพ

หรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือวิธีอื่นใด ที่ทำให้สิ่งที่บันทึกไว้ปรากฏได้ การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารที่สามารถมีอิทธิพลต่อประชาชนได้ทั้งในทางตรงและทางอ้อม จึงถือเป็นความรับผิดชอบของสื่อวิทยุโทรทัศน์ ที่จำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2541, หน้า 1)

ประเภทและรูปแบบของรายการวิทยุโทรทัศน์เป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์รายการวิทยุโทรทัศน์นักจัดรายการที่สามารถเข้าใจประเภทและรูปแบบของรายการได้อย่างลึกซึ้ง จึงมักจะมีพื้นฐานในการที่จะสร้างความแปลกใหม่ฉีกแนวออกมาจากรายการประเภทและรูปแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จากที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าประเภทรายการความรู้การศึกษา และรายการข่าวนั้นมีรูปแบบรายการที่เป็นทางการมากเกินไป (ปมข ศกสาร, 2538, หน้า 101) ได้กล่าวว่า “ผู้ชมสุดจะรำคาญ ในการเอานักวิชาการระดับหัวกะทิมานั่งคุยกันหรือบรรยายด้วยสีหน้าอันเคร่งเครียด ผู้ชมสุดจะเบื่อกับการเอาผู้ประกาศข่าวมานั่งอ่านข่าว แล้วก้มบึ้ง เงยบึ้ง ผิดบ้างถูกบ้าง ทั้งที่ข่าวนั้น ๆ ตนเองไม่ได้ทำ ...”

กล่าวคือ ในการนำเสนอและการจัดรายการข่าวเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่ข่าวการเมือง ขาวราชสำนัก ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวกีฬา ข่าวสังคม ข่าวการศึกษา ข่าวอาชญากรรม ข่าวทหาร ขาวบันเทิง สำหรับข่าวการศึกษานั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ประชาชนและเยาวชนทั่วไป ได้มีการรับข้อมูลข่าวสารอย่างทันถ่วงที

ทั้งนี้ อนาคตเป็นเรื่องที่สามารถศึกษาได้อย่างเป็นระบบ การคิดเกี่ยวกับอนาคตของมนุษย์จะมีอิทธิพลต่อมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้สร้างอนาคต จึงจำเป็นต้องคัดเลือกการทำอนาคตที่พึงประสงค์ให้เกิดมีขึ้น ในขณะที่เดียวกันต้องหาวิธีการป้องกันทางเลือกอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ และจะต้องเตรียมวิถีทาง ที่จะเผชิญกับอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2529, หน้า 23-24)

ปัญหาในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดรายการข่าวการศึกษาของสถานีวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย ทั้งในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสังคม และการวิเคราะห์ผู้ชม การกำหนดโครงสร้าง การกำหนดเงื่อนไขด้านเวลา การพิจารณารูปแบบการแสวงหาแหล่งข่าวและการรวบรวมข้อมูล การเขียนข่าวและบทโทรทัศน์ การรายงาน การกำหนดโครงสร้างทางเทคนิคและบุคลากรการผลิต การจัดงบประมาณเบื้องต้น รวมถึงศึกษาแนวโน้มการจัดรายการข่าวการศึกษาในอนาคต เพื่อเป็นการวางแผนและพัฒนาการจัดรายการข่าวการศึกษาของทางสถานี ด้วยการระดมความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องด้านการจัดรายการข่าวด้วยวิธีการเทคนิคเดลฟาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงการจําดรายการข่าวการศึกษาของสถานีวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย ทั้ง 10 ด้านดังต่อไปนี้

1. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์
2. ด้านการวิเคราะห์ผู้ชม
3. ด้านการกำหนดโครงสร้าง
4. ด้านการกำหนดเงื่อนไขด้านเวลา
5. ด้านการพิจารณารูปแบบ
6. ด้านการแสวงหาแหล่งข่าว
7. ด้านการเขียนข่าว
8. ด้านการรายงานข่าว
9. ด้านการกำหนดโครงสร้างทางเทคนิคและบุคลากรการผลิต
10. ด้านการจัดงบประมาณเบื้องต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ จะใช้เป็นข้อมูลเพื่อกำหนดการจําดรายการข่าวการศึกษาของสถานีวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านข่าวการศึกษา ของสถานีวิทยุโทรทัศน์ (ช่อง 3) ในตำแหน่งบรรณาธิการข่าว 1 คน ผู้สื่อข่าว 3 คน สถานีวิทยุโทรทัศน์ (ช่อง 5) ในตำแหน่งบรรณาธิการข่าว 1 คน ผู้สื่อข่าว 3 คน สถานีวิทยุโทรทัศน์ (ช่อง 7) ในตำแหน่งบรรณาธิการข่าว 1 คน ผู้สื่อข่าว 3 คน สถานีวิทยุโทรทัศน์ (ช่อง 9) ในตำแหน่งบรรณาธิการข่าว 1 คน ผู้สื่อข่าว 3 คน สถานีวิทยุโทรทัศน์ (ช่อง 11) ในตำแหน่งบรรณาธิการข่าว 1 คน ผู้สื่อข่าว 3 คน รวมจำนวน 20 คน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานด้านข่าวการศึกษาไม่ต่ำกว่า 2 ปี

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. วัน เวลา ในการตอบแบบสอบถามที่แตกต่างกันในแต่ละรอบ ไม่มีผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันในการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง

2. กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม มีอิสระในการตอบแบบสอบถามทางการวิจัย
กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความเต็มใจและมั่นใจในการตอบแบบสอบถาม

3. สภาพของการจัดรายการข่าวการศึกษาที่คาดว่าจะเป็นไปได้ในอนาคต มากหรือน้อย
ขึ้นอยู่กับค่ามัธยฐานดังนี้

ค่ามัธยฐานต่ำกว่า	1.50	หมายถึง	เป็นไปได้น้อยที่สุด
ค่ามัธยฐานระหว่าง	1.50 ถึง 2.49	หมายถึง	เป็นไปได้น้อย
ค่ามัธยฐานระหว่าง	2.50 ถึง 3.49	หมายถึง	เป็นไปได้ปานกลาง
ค่ามัธยฐานระหว่าง	3.50 ถึง 4.49	หมายถึง	เป็นไปได้มาก
ค่ามัธยฐานระหว่าง	4.50 ขึ้นไป	หมายถึง	เป็นไปได้มากที่สุด

ข้อความใดมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 และค่ามัธยฐานกับฐานนิยม
แตกต่างกันไม่เกิน 1 ถือว่าความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อข้อความนั้นสอดคล้องกัน
ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มเรื่องนั้น ๆ จะเกิดขึ้นในอนาคต

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดรายการข่าวการศึกษา หมายถึง ลักษณะการปฏิบัติงานของบุคลากรข่าว ซึ่งเป็นกระบวนการทำข่าวโดยจะดำเนินการหาข่าวจนถึงขั้นตอนการผลิตเป็นขึ้นข่าว เพื่อจัดเตรียม
นำเสนอเป็นข่าวการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1. การกำหนดวัตถุประสงค์ 2. การวิเคราะห์ผู้ชม
3. การกำหนดโครงสร้าง 4. การกำหนดเงื่อนไขด้านเวลา 5. การพิจารณารูปแบบ 6. การแสวงหา
แหล่งข่าว 7. การเขียนข่าว 8. การรายงาน 9. การกำหนดโครงสร้างทางเทคนิคและบุคลากร
การผลิต 10. การจัดงบประมาณเบื้องต้น.

2. ข่าวการศึกษา หมายถึง ข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ที่สามารถนำมาใช้
ประโยชน์ในการศึกษา ซึ่งถูกจัดอยู่ในช่วงเวลาข่าวการศึกษาของสถานีวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย

3. สถานีวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย หมายถึง สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ (อสมท.),
สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕, สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗, สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๙
(อสมท.), สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง ๑๑

4. ผู้ปฏิบัติงานด้านข่าวการศึกษา หมายถึง บรรณาธิการ และผู้สื่อข่าว